

រូបបន្តសង្ខេប

រៀបរៀងដោយ: ចេង សុខអេង គូរស័ព្ទ: ០១២ ៤៩៧ ៤៨៤

Facebook Page : Bacc ii Teaching School Facebook : Cheng SokEng

១. ល្បឿនមធ្យមកំណត់អង្គធាតុកកើត (P) នៅចន្លោះពេល t_1 និង t_2

សមីការប្រតិកម្មទូទៅ: $A + B \longrightarrow C + D$

អ.ធាតុកកើត (R)

អ.ធាតុកកើត (P)

$$Vm(P)_{t_1, t_2} = \frac{\Delta[P]}{\Delta t} = \frac{[P]_2 - [P]_1}{t_2 - t_1}$$

ឬ

$$Vm(P)_{t_1, t_2} = \frac{n(P)_{t_2} - n(P)_{t_1}}{t_2 - t_1}$$

២. ល្បឿនមធ្យមបំបាត់អង្គធាតុប្រតិករ (R) នៅចន្លោះពេល t_1 និង t_2

$$Vm(R)_{t_1, t_2} = -\frac{\Delta[R]}{\Delta t} = -\frac{[R]_2 - [R]_1}{t_2 - t_1}$$

ឬ

$$Vm(R)_{t_1, t_2} = -\frac{n(R)_{t_2} - n(R)_{t_1}}{t_2 - t_1}$$

សម្គាល់:

- បើ $t \rightarrow s$; $[P] \rightarrow mol.L^{-1} \Rightarrow Vm \rightarrow mol.L^{-1}.s^{-1}$
- បើ $t \rightarrow min$; $[P] \rightarrow mol.L^{-1} \Rightarrow Vm \rightarrow mol.L^{-1}.min^{-1}$
- បើ $t \rightarrow h$; $[P] \rightarrow mol.L^{-1} \Rightarrow Vm \rightarrow mol.L^{-1}.h^{-1}$
-

៣. កត្តាដោះស្រាយប្រតិកម្ម

ក. កត្តាទំហំភាគល្អិត

- ទំហំភាគល្អិតតូច ផ្ទៃប៉ះរវាងអង្គធាតុប្រតិករធំ ចំនួនទង្គិចប្រសិទ្ធកើនឡើង នាំឱ្យល្បឿនប្រតិកម្មលឿន។
- ទំហំភាគល្អិតធំ ផ្ទៃប៉ះរវាងអង្គធាតុប្រតិករតូច ចំនួនទង្គិចប្រសិទ្ធចយចុះលឿនប្រតិកម្មយឺត។

ខ. កត្តាកំហាប់អង្គធាតុប្រតិករ [R]

- [R] កើន ធ្វើឱ្យចំនួនទង្គិចប្រសិទ្ធកើនឡើង នោះល្បឿនប្រតិកម្មលឿន។
- [R] ថយចុះ ធ្វើឱ្យចំនួនទង្គិចប្រសិទ្ធចយចុះ នោះល្បឿនប្រតិកម្មយឺត។

គ. កត្តាសម្ពាធ (P)

- P កើន ម៉ូលេគុលឧស្ម័នខិតជិតគ្នា ធ្វើឱ្យចំនួនទង្គិចប្រសិទ្ធកើនឡើង នោះល្បឿនប្រតិកម្មលឿន។
- P ថយចុះ ម៉ូលេគុលឧស្ម័នឃ្លាតឆ្ងាយពីគ្នា ធ្វើឱ្យចំនួនទង្គិចតិចតួច (ថយចុះ) នោះល្បឿនប្រតិកម្មយឺត។

ឃ. កត្តាសីតុណ្ហភាព (T)

- T កើនឡើង អ.ធម្មតិករមានថាមពលខ្ពស់ ភាគល្អិតមានចលនាលឿន នាំឱ្យចំនួនទង្គិចប្រសិទ្ធកើនឡើង ល្បឿនប្រតិកម្មលឿន។
ឬម្យ៉ាងទៀត៖ កាលណាសីតុណ្ហភាពកើន ធ្វើឱ្យចំនួនទង្គិចប្រសិទ្ធក្នុងមួយខ្នាតពេលកើនឡើង។
- T ថយចុះ អ.ធម្មតិករមានថាមពលទាប ភាគល្អិតមានចលនាយឺត នាំឱ្យចំនួនទង្គិចប្រសិទ្ធចយចុះ ល្បឿនប្រតិកម្មយឺត។

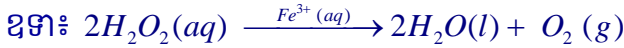
ង. កត្តាកាតាលីករ

- ជួយជំរុញល្បឿនប្រតិកម្មឱ្យលឿនជាងមុន ដោយរក្សាបរិមាណដើមនៅដដែល។

៤. កាតាលីស គឺជាអំពើនៃកាតាលីករនៅលើប្រតិកម្មគីមី ។

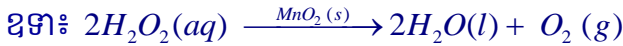
កាតាលីសមានបីប្រភេទ គឺ កាតាលីសអូម៉ូសែន កាតាលីសអេតេរ៉ូសែន និង កាតាលីសអង្គស៊ីម ។

- **កាតាលីសអ៊ីរ៉ុង** គឺជាកាតាលីសដែលកាតាលីករ និងអង្គធាតុប្រតិកម្មមានជាសដូចគ្នា ។

Fe^{3+} ៖ ជាកាតាលីសអ៊ីរ៉ុង

- **កាតាលីសអេក្សូសែន** គឺជាកាតាលីសដែលកាតាលីករ និងអង្គធាតុប្រតិកម្មមានជាសខុសគ្នា ។

MnO_2 ៖ ជាកាតាលីសអេក្សូសែន

- **កាតាលីសអង្គស៊ីម** គឺជាកាតាលីករជាអង្គធាតុសរីរាង្គដែលបង្កឡើងពីសរីរាង្គនៃការវិវត្ត ។ ឧទាហរណ៍: ឈាម កាំរស្មី ទឹកមាត់ ថ្លើមជ្រូក .....

៥. ស្វ័យកាតាលីស៖ ជាកាតាលីសនៃប្រតិកម្មមួយដែលផលិតមានតួនាទីជាកាតាលីករ។

ឧទាហរណ៍: ប្រតិកម្មដុកកម្មអ៊ីយ៉ុង MnO_4^- ដោយ $\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4$ ក្នុងជម្លឺជានអាស៊ីត

Mn^{2+} ដែលកើតជួយជំរុញល្បឿនប្រតិកម្មឱ្យស្ទុះលឿនជាងមុន

$\Rightarrow \text{Mn}^{2+}$ ជាស្វ័យកាតាលីស។

៦. វិធីបង្ហាញជាប្រតិកម្មអុកស៊ីដង់ដុកកម្ម ឬប្រតិកម្មអុកស៊ីដង់

ប្រតិកម្មអុកស៊ីដង់ដុកកម្ម គឺជាប្រតិកម្មបន្ថែមទៀតក្នុងពិធីដុកកម្មអុកស៊ីតករ ។

ឧទាហរណ៍: ប្រតិកម្មគីមីមួយ: $\text{Zn}(\text{s}) + 2\text{HCl}(\text{aq}) \longrightarrow \text{ZnCl}_2(\text{aq}) + \text{H}_2(\text{g})$

គូដុកកម្មល្បឿនប្រតិកម្មគឺ H^+ / H_2 និង $\text{Zn}^{2+} / \text{Zn}$

លំនាំអុកស៊ីតកម្ម

Zn ៖ ជាដុកកម្មព្រោះវាបោះបង់អេឡិចត្រុង

លំនាំដុកកម្ម

H^+ ៖ ជាអុកស៊ីតកម្មព្រោះវាចាប់យកអេឡិចត្រុង

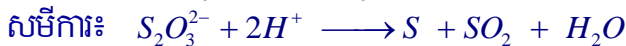
ដោយមានការបន្ថែមអ៊ីយ៉ុងត្រង់ពី Zn ទៅ H^+ នៅក្នុងប្រតិកម្ម

ដូចនេះ

ប្រតិកម្មខាងលើជាប្រតិកម្មដុក

៧. ប្រតិកម្មឌីស្តកកម្ម គឺជាប្រតិកម្មអុកស៊ីដង់ដុកម្នាក់ដែលក្នុងនោះអង្គធាតុប្រតិកម្មយអាចដើរតួបានពីរយ៉ាងជាដុកផង និងជាអុកស៊ីតករផង ។

ឧទា៖ ប្រតិកម្មឌីស្តកកម្មអ៊ីយ៉ុងត្រីស៊ុលផាត ($S_2O_3^{2-}$)

គូដុកគឺ $S_2O_3^{2-} / S$ និង $SO_2 / S_2O_3^{2-}$

ប្រតិកម្មខាងលើជាប្រតិកម្ម ព្រោះ $S_2O_3^{2-}$ អាចដើរតួជាដុកផង និងជាអុកស៊ីតករផង។

៨. ចំនួនម៉ូលធាតុ ម៉ូលេគុល សារធាតុ

$$n = \frac{m}{M}$$

– n : ចំនួនម៉ូល (mol)

– m : ម៉ាស់ (g)

– M : ម៉ាស់ម៉ូល (g / mol)

៩. ចំនួនម៉ូលនៃសូលុយស្យុង

$$n = C \times V_s$$

– C : កំហាប់ជាម៉ូល ($mol.L^{-1}$)

– V_s : មាឌសូលុយស្យុង (L)

– n : ចំនួនម៉ូល (mol)

១០. ចំនួនម៉ូលនៃឧស្ម័ន

$$n = \frac{V}{V_m}$$

– V : មាឌស្ម័ន (L)

– V_m : មាឌម៉ូលឧស្ម័ន ($L.mol^{-1}$)

– នៅ $STP \Rightarrow V_m = 22.4 L.mol^{-1}$

$$C_m = \frac{m}{V_s}$$

១១. កំហាប់ជាម៉ូល ឬ កំហាប់ម៉ូឡារីតេ

$$C = \frac{n}{V_s}$$

– C_m : កំហាប់ជាម៉ាស់ (g / L)

– C : កំហាប់ជាម៉ូល (M)

– នៅ $RTP \Rightarrow V_m = 24 L.mol^{-1}$

$$C = \frac{C_m}{M}$$

១២. កំហាប់ជាម៉ូលនៃសូលុយស្យុង

$$C = \frac{C \% \times ds \times 10}{M}$$

- ds : ដង់ស៊ីតេសូលុយស្យុង (g / mL)
- $C \%$: កំហាប់ជាភាគរយ (%)

១២. កំហាប់ជាភាគរយ ($C\%$)

$$C \% = \frac{m_{st} \times 100}{m_s}$$

- m_{st} : ម៉ាស់ធាតុរលាយ (g)
- m_s : ម៉ាស់សូលុយស្យុង (g)
- ដែល $m_s = m_{st} + m_{H_2O}$

៧. ដង់ស៊ីតេនៃសូលុយស្យុង (ds)

$$ds = \frac{m_s}{V_s}$$

- $1 dm^3 = 1 L$
- $1 cm^3 = 1 mL$

- m_s : ម៉ាស់សូលុយស្យុង (g)
- V_s : មាឌសូលុយស្យុង (mL)
- ds : ដង់ស៊ីតេសូ. (g / mL)

៨. ម៉ាស់មាឌនៃសារធាតុ (μ)

$$\mu = \frac{m}{V}$$

- m : ម៉ាស់សារធាតុ (g)
- V : មាឌសារធាតុ (cm^3)
- μ : ម៉ាស់មាឌសារធាតុ (g / cm^3)

៩. ភាគរយនៃសារធាតុនៅក្នុងល្បាយ ឬភាគសំណាក

$$\% \text{ សារធាតុ} = \frac{m(\text{សារធាតុ}) \times 100}{m(\text{ភាគសំណាក})}$$

$$\% \text{ សារធាតុ} = \frac{m(\text{សារធាតុ}) \times 100}{m(\text{ល្បាយ})}$$

១០. ការពង្រាវសូលុយស្យុង

$$C_i V_i = C_f V_f$$

- C_i : កំហាប់សូ.មុនពង្រាវ (M)
- V_i : មាឌសូ.មុនពង្រាវ (L)
- ដែល $V_f = V_i + V_{H_2O}$ (ថែម)

១១. ចំនួនដងនៃការពង្រាវ (N)

$$N = \frac{C_i}{C_f}$$

$$N = \frac{V_f}{V_i}$$

- C_f : កំហាប់សូ.ក្រោយពង្រាវ (M)
- V_f : មាឌសូ.ក្រោយពង្រាវ (L)

១២. ទិន្នផលនៃប្រតិកម្ម (Rd) ឬភាគរយនៃផលិតផលដែលទទួលបាន

$$Rd = \frac{m(\text{ទទួលបាន}) \times 100}{m(\text{ទ្រីស្តី})}$$

– Rd : ទិន្នផលនៃប្រតិកម្ម (%)

– $m(\text{ទទួលបាន}) \rightarrow (g)$

$$Rd = \frac{n(\text{ទទួលបាន}) \times 100}{n(\text{ទ្រីស្តី})}$$

តែ $m(\text{ទ្រីស្តី}) = n \times M$

$m(\text{ទ្រីស្តី}) \rightarrow (g)$

១៣. ភាគរយនៃសារធាតុដែលចូលធ្វើប្រតិកម្ម

$$\% \text{ ចូលប្រតិកម្ម} = \frac{m(\text{ប្រតិកម្ម}) \times 100}{m(\text{ដើម})}$$

$$\% \text{ ចូលប្រតិកម្ម} = \frac{n(\text{ប្រតិកម្ម}) \times 100}{n(\text{ដើម})}$$

១៤. ពាក្យករឯកសារសារធាតុរលាយ ឬមិនរលាយ (កករ)

- បើមាន $Li, Na, K, NH_4, NO_3 \Rightarrow$ រលាយទាំងអស់
- បើមាន Cl, Br, I រលាយ លើកលែងផ្សំជាមួយ Ag & Pb មិនរលាយ
- បើមាន $HCO_3^-, CH_3COO^-, ClO_3^- \Rightarrow$ រលាយទាំងអស់
- SO_4^{2-} ភាគច្រើនរលាយ លើកលែង $BaSO_4, Ag_2SO_4$ } មិនរលាយ
 $PbSO_4, SrSO_4, HgSO_4$

សម្គាល់៖

* (aq) : បំបែកជាអ៊ីយ៉ុងបាន

* (s), (g) & (l) : មិនបំបែកជាអ៊ីយ៉ុង

១៥. អេឡិចត្រូលីត គឺជាសមាសធាតុដែលបំបែកជាអ៊ីយ៉ុងនៅក្នុងទឹក និងចម្លងចរន្តអគ្គិសនី។ អេឡិចត្រូលីតចែកចេញជាបី គឺអេឡិចត្រូលីតខ្លាំង អេឡិចត្រូលីតខ្សោយ និងមិនមែនអេឡិចត្រូលីត។

➢ **អេឡិចត្រូលីតខ្លាំង** គឺជាសមាសធាតុដែលបំបែកជាអ៊ីយ៉ុងសព្វនៅក្នុងទឹក និងចម្លងចរន្តអគ្គិសនីបានល្អ។

អេឡិចត្រូលីតខ្លាំងមាន៖ អាស៊ីតខ្លាំង បាសខ្លាំង និងអំបិលរលាយ។

➢ **អេឡិចត្រូលីតខ្សោយ** គឺជាសមាសធាតុដែលបំបែកជាអ៊ីយ៉ុងមិនសព្វនៅក្នុងទឹក និងចម្លងចរន្តអគ្គិសនីខ្សោយ។

អេឡិចត្រូលីតខ្សោយមាន៖ អាស៊ីតខ្សោយ បាសខ្សោយ និងសមាសធាតុរលាយតិច។

មិនមែនអេឡិចត្រូលីត គឺជាសមាសធាតុដែលមិនបំបែកជាអ៊ីយ៉ុងនៅក្នុងទឹក និងមិនចម្លងចរន្តអគ្គិសនី។

មិនមែនអេឡិចត្រូលីតមាន៖ អ៊ុយរ៉េ $CO(NH_2)_2$ អ៊ីដ្រូកាបូ (C_xH_y)

កាបូនអ៊ីដ្រាត $(C_6H_{12}O_6, C_{12}H_{22}O_{11}, ...)$ អាស់កុលអាស៊ីតជាទីប

$(CH_3OH, C_2H_5OH, ...)$ និងសមាសធាតុមិនរលាយក្នុងទឹក(កករ)។

១៦. កម្លាំងអន្តរម៉ូលេគុល

កម្លាំងអ៊ីយ៉ុង គឺជាកម្លាំងប្រទាញគ្នាទៅវិញទៅមករវាងអ៊ីយ៉ុងវិជ្ជមាន និងអ៊ីយ៉ុងអវិជ្ជមាន។ សមាសធាតុអ៊ីយ៉ុង៖ $NaCl$; KCl ; MgF_2 ; $CaCl_2$; $BaBr_2$,....

Note: ភាពខ្លាំងនៃកម្លាំងអ៊ីយ៉ុងអាស្រ័យទៅលើទំហំនៃអ៊ីយ៉ុង និងចំនួនបន្ទុក ។

➤ ទំហំអ៊ីយ៉ុងតូច → កម្លាំងទំនាញរវាងអ៊ីយ៉ុង (+) និងអ៊ីយ៉ុង (-) ខ្លាំង ធ្វើឱ្យចំណុចរំពុះខ្ពស់។

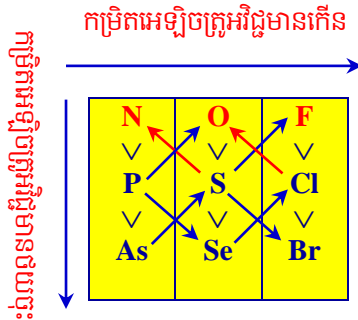
➤ បន្ទុកអ៊ីយ៉ុងធំ → កម្លាំងទំនាញរវាងអ៊ីយ៉ុង (+) និងអ៊ីយ៉ុង (-) ខ្លាំង ធ្វើឱ្យចំណុចរំពុះខ្ពស់។

ឧទា : CaF_2 មានចំណុចរំពុះខ្ពស់ជាង $NaCl$ ព្រោះអ៊ីយ៉ុង Ca^{2+} មានបន្ទុកធំជាងអ៊ីយ៉ុង Na^+ ជាហេតុធ្វើឱ្យកម្លាំងទំនាញរវាងអ៊ីយ៉ុង Ca^{2+} និង F^- ខ្លាំងជាង Na^+ និង Cl^- ។

កម្លាំងឌីប៉ូល-ឌីប៉ូល គឺជាកម្លាំងប្រទាញគ្នារវាងម៉ូលេគុលប៉ូលែ។

ម៉ូលេគុលប៉ូលែ៖ $\begin{cases} O ; N ; S ; P \\ HF ; HCl ; HBr ; HI \end{cases}$

☞ កាលណាម៉ូលេគុលកាន់តែប៉ូលែ នាំឲ្យកម្លាំងទំនាញកាន់តែខ្លាំង ធ្វើឲ្យចំណុចរំពុះកាន់តែខ្ពស់។

ឧទាហរណ៍ : H_2O មានចំណុចរំពុះខ្ពស់ជាង NH_3 ព្រោះអាតូម O មានកម្រិតអេឡិចត្រូអ៊ីវីជ្យូមានធំជាងអាតូម N នាំឲ្យម៉ូលេគុល H_2O មានភាពប៉ូលែខ្លាំង NH_3 ។

កម្លាំងរបាយឡាន គឺជាកម្លាំងប្រទាញគ្នារវាងម៉ូលេគុលមិនប៉ូលែ ។

ម៉ូលេគុលមិនប៉ូលែមានដូចជា ៖

- អ៊ីដ្រូកាបូន៖ C_2H_2 ; C_2H_4 ; C_3H_8 ; C_2H_6 .....
- ផ្សំពីអាតូមដូចគ្នា៖ H_2 ; N_2 ; O_2 ; Cl_2 ; Br_2 ; I_2 .....
- ដៃចងដូចៗគ្នា៖ CCl_4 ; CBr_4 ; CF_4 ; Cl_4 ; CO_2 , ...
- ឧស្ម័នកម្រ៖ He ; Ne ; Ar ; Kr ; Xe ; Rn

M ធំ $\rightarrow n_e$ ច្រើន $\rightarrow$ កម្លាំងរបាយឡានដុនខ្លាំង នាំឲ្យចំណុចរំពុះខ្ពស់ ។

ឧទាហរណ៍ : CCl_4 មានចំណុចរំពុះខ្ពស់ជាង C_2H_4 ដោយសារតែ៖

- CCl_4 មានម៉ាស់ម៉ូលធំជាង C_2H_4
- CCl_4 មាន n_e ច្រើនជាង C_2H_4 ជាហេតុធ្វើកម្លាំងរបាយឡានដុនរបស់ CCl_4 ធំជាង C_2H_4 ។

១៧. ទ្រឹស្តីអាស៊ីត-បាស

ទ្រឹស្តីអាស៊ីត-បាស

- **អាស៊ីត** គឺជាសារធាតុដែលបង្កើតជាអ៊ីយ៉ុង H^+ នៅក្នុងសូលុយស្យុងទឹក។
- **បាស** គឺជាសារធាតុដែលបង្កើតជាអ៊ីយ៉ុង OH^- នៅក្នុងសូលុយស្យុងទឹក។

ទ្រឹស្តីប្រេងស្តេក-ឡូរី

- **អាស៊ីត** គឺជាប្រភេទគីមីដែលបោះបង់ប្រូតុង (H^+) ។
- **បាស** គឺជាប្រភេទគីមីដែលចាប់យកប្រូតុង (OH^-) ។

ទ្រឹស្តីឡូរីវីស

- **អាស៊ីត** គឺជាប្រភេទគីមីដែលទទួលយកទ្រេតា e^- ដើម្បីបង្កើតជាសម្ព័ន្ធកូរ៉ាឡង់។
- **បាស** គឺជាប្រភេទគីមីដែលបោះបង់ទ្រេតា e^- ដើម្បីបង្កើតជាសម្ព័ន្ធកូរ៉ាឡង់។

១៨. គូអាស៊ីត-បាស សមាសធាតុអ៊ីដ្រូឌី អាស៊ីតឆ្លាស់ និងបាសឆ្លាស់

គូអាស៊ីត-បាស គឺជាសំណុំនៃប្រភេទគីមីពីរឆ្លាស់គ្នា ដែលប្តូរប្រូតុងគ្នាទៅវិញទៅមក

គូអាស៊ីត-បាស គេសរសេរ៖

អាស៊ីត / បាស

ទំនាក់ទំនងរវាងកម្លាំងរបស់អាស៊ីត និងកម្លាំងរបស់បាសឆ្លាស់

- ✧ បើអាស៊ីតកាន់តែខ្លាំង $\Rightarrow$ កម្លាំងបាសឆ្លាស់កាន់តែខ្សោយ។
- ✧ បើអាស៊ីតកាន់តែខ្សោយ $\Rightarrow$ កម្លាំងបាសឆ្លាស់កាន់តែខ្លាំង។

កម្លាំងរបស់បាស និងកម្លាំងរបស់អាស៊ីតឆ្លាស់

- ✧ បើបាសកាន់តែខ្លាំង $\Rightarrow$ កម្លាំងអាស៊ីតឆ្លាស់កាន់តែខ្សោយ។
- ✧ បើបាសកាន់តែខ្សោយ $\Rightarrow$ កម្លាំងអាស៊ីតឆ្លាស់កាន់តែខ្លាំង។

សមាសធាតុអ៊ីដ្រូឌី គឺជាសមាសធាតុទាំងឡាយណាដែលអាចដើរតួបានពីរយ៉ាង ជាអាស៊ីតផង និងជាបាសផង។

ឧទា៖ NH_3 , H_2O , HSO_3^- , HCO_3^- , HS^- , $H_2PO_4^-$, ...

អាស៊ីតឆ្លាស់ គឺជាប្រភេទគីមីដែលកកើត បន្ទាប់ពីបាសចាប់យកប្រូតុង។

បាសឆ្លាស់ គឺជាប្រភេទគីមីដែលនៅសល់ បន្ទាប់ពីអាស៊ីតបោះបង់ប្រូតុង។

១៩. រូបមន្ត pH នៃអាស៊ីត និង កំហាប់អ៊ីយ៉ុងអ៊ីដ្រូស្យែន

$$pH = -\log [H_3O^+] \Leftrightarrow [H_3O^+] = 10^{-pH}$$

សម្គាល់៖ ទំនាក់ទំនងរវាង pH និង $[H_3O^+]$

- បើ pH ធំ $\Leftrightarrow$ កំហាប់ $[H_3O^+]$ តូចៗ
- បើ pH តូច $\Leftrightarrow$ កំហាប់ $[H_3O^+]$ ធំៗ

២០. រូបមន្ត pH នៃបាស និង កំហាប់អ៊ីយ៉ុងអ៊ីដ្រូកស៊ីត

$$pH = 14 + \log [OH^-] \Leftrightarrow [OH^-] = 10^{-pOH}$$

សម្គាល់៖ ទំនាក់ទំនងរវាង pOH និង $[OH^-]$

- បើ pOH ធំ $\Leftrightarrow$ កំហាប់ $[OH^-]$ តូចៗ
- បើ pOH តូច $\Leftrightarrow$ កំហាប់ $[OH^-]$ ធំៗ

២១. ផលគុណអ៊ីយ៉ុងនៃទឹក (K_w) / ទំនាក់ទំនង pH , pOH និង pK_w ($25^\circ C$)

$$[H_3O^+] \times [OH^-] = 10^{-14}$$

$$pH + pOH = 14$$

២២. រូបមន្ត pH ជិត ឬ pH របស់អុតូប្រូតូលីសនៃទឹកនៅគ្រប់សីតុណ្ហភាព

$$pH = \frac{1}{2} pK_w ; pK_w = -\log K_w$$

២៣. រូបមន្ត pH របស់សូលុយស្យុងគីប៊ុច

$$pH = pK_a + \log \frac{[Base]}{[Acid]} ; pK_a = -\log K_a$$

និយមន័យ: សូលុយស្យុងតំប៉ង គឺជាល្បាយសូលុយស្យុងនៃអាស៊ីតខ្សោយលាយជាមួយអំបិលនៃបាសឆ្លាស់របស់វាដែលមានកំហាប់ប្រហាក់ប្រហែលគ្នាឬស្មើគ្នា។

២៤. អត្រាកម្មអាស៊ីត-បាស

- ម៉ូណូអាស៊ីតខ្លាំង និងម៉ូណូបាសខ្លាំង៖
- ម៉ូណូអាស៊ីតខ្លាំង និងឌីបាសខ្លាំង៖
- ឌីអាស៊ីតខ្លាំង និងម៉ូណូបាសខ្លាំង៖

$$C_A V_A = C_B V_B$$

$$C_A V_A = 2C_B V_B$$

$$2C_A V_A = C_B V_B$$

– C_A : កំហាប់សូ.អាស៊ីត ($mol.L^{-1}$)   – C_B : កំហាប់សូ.អាស៊ីត ($mol.L^{-1}$)
 – V_A : មាឌសូ.អាស៊ីត (L)   – V_B : មាឌសូ.អាស៊ីត (L)

- **អត្រាកម្ម** គឺជាលំនាំ ឬបច្ចេកទេសដែលប្រើនៅក្នុងទីពិសោធន៍ដើម្បីកំណត់រកកំហាប់សូលុយស្យុងអាស៊ីត ឬ បាសដែលគេមិនស្គាល់។
- **អន្តរាតុបន្តលពណ៌** : មាននាទីឲ្យសញ្ញាប្រាប់ឲ្យដឹងពីមាឌសូលុយស្យុងស្តង់ដាដែលបានបន្ថែមនៅចំណុចសមមូល។
- **ចំណុចសមមូល** គឺជាចំណុចដែលសូលុយស្យុងពីរមានចំនួនធាតុគីមីរលាយ
- ចូលគ្នាក្នុងសមាមាត្រស្មើគ្នា។

អន្តរាតុបន្តលពណ៌ដែលត្រូវប្រើ

អាស៊ីត	បាស	អន្តរាតុបន្តលពណ៌
ខ្លាំង	ខ្លាំង	ប្រូម៉ូទីម៉ុលបៀវ (BBT)
ខ្សោយ	ខ្លាំង	ផេណុលផ្កាលេអ៊ីន (PPT)
ខ្លាំង	ខ្សោយ	មេទីលទឹកក្រូច / មេទីលប្រហម / អេល្យុងទីន

២៥. កន្សោមថេរលំនឹងនៃឧស្ម័ន (K)

សមីការតុល្យការលំនឹង: $aA(g) + bB(g) \rightleftharpoons cC(g) + dD(g)$

$$K = \frac{[C]^c \times [D]^d}{[A]^a \times [B]^b}$$

– K : គ្មានខ្នាត

– s, l មិនសរសេរចូលក្នុងកន្សោម K

សម្គាល់ ៖

- * ថេរលំនឹង K នៃប្រតិកម្ម ប្រែប្រួលទៅតាមសីតុណ្ហភាព ។
- * **លំនឹងគីមី** គឺជាប្រតិកម្មប្រាស់ពីរដែលក្នុងនោះ ល្បឿនប្រតិកម្មតាមទិសបណ្តោយស្មើនឹងល្បឿនតាមប្រតិកម្មតាមទិសប្រាស់ ហើយកំហាប់អង្គធាតុប្រតិករ និងកំហាប់អង្គធាតុកកើតលែងប្រែប្រួល។
- * **ថេរលំនឹង K នៃប្រតិកម្ម** ៖ សម្រាប់សម្គាល់ប្រព័ន្ធប្រតិកម្មដែលមានលំនឹងនៅសីតុណ្ហភាពកំណត់មួយ។

២៦. ការរំកិលលំនឹង

កត្តាដែលនាំឲ្យរំកិលលំនឹងនៃប្រព័ន្ធប្រតិកម្មមានបីគឺ កំហាប់ សម្ពាធ និងសីតុណ្ហភាព។

ការព្យាករណ៍ទិសដៅនៃការរំកិលលំនឹង

* ករណីសម្ពាធ (គិតតែឧស្ម័នធាតុ)

- បើសម្ពាធកើន $\Rightarrow$ លំនឹងរំកិលទៅខាងចំនួនម៉ូលតូច។
- បើសម្ពាធថយចុះ $\Rightarrow$ លំនឹងរំកិលទៅខាងចំនួនម៉ូលធំ។

* ករណីកំហាប់អង្គធាតុប្រតិករ

- បើកំហាប់អង្គធាតុប្រតិករកើន $\Rightarrow$ លំនឹងរំកិលទៅខាងស្តាំ។
- បើកំហាប់អង្គធាតុប្រតិករថយចុះ $\Rightarrow$ លំនឹងរំកិលទៅខាងឆ្វេង។

* ករណីកំហាប់អង្គធាតុកកើត

- បើកំហាប់អង្គធាតុកកើតកើន $\Rightarrow$ លំនឹងរំកិលទៅខាងឆ្វេង។
- បើកំហាប់អង្គធាតុកកើតថយចុះ $\Rightarrow$ លំនឹងរំកិលទៅខាងស្តាំ។

* **ករណីសីតុណ្ហភាព**

✗ ចំពោះប្រតិកម្មបញ្ចេញកំដៅ ($A + B \longrightarrow C + D + \text{កម្ដៅ}$)

- បើសីតុណ្ហភាពកើន $\Rightarrow$ លំនឹងរំកិលទៅខាងឆ្វេង ។

- បើសីតុណ្ហភាពថយចុះ $\Rightarrow$ លំនឹងរំកិលទៅខាងស្តាំ ។

✗ **ចំពោះប្រតិកម្មស្រូបកំដៅ**

($A + B + \text{កម្ដៅ} \longrightarrow C + D$ ឬ $AB \xrightarrow{\text{កម្ដៅ}} A + B$)

- បើសីតុណ្ហភាពកើន $\Rightarrow$ លំនឹងរំកិលទៅខាងស្តាំ។

- បើសីតុណ្ហភាពថយចុះ $\Rightarrow$ លំនឹងរំកិលទៅខាងឆ្វេង។

* **ករណីមាឌប្រព័ន្ធ (គិតតែឧស្ម័នទេ)**

- បើមាឌកើន $\Rightarrow$ លំនឹងរំកិលទៅខាងចំនួនម៉ូលធំ ។

- បើមាឌថយចុះ $\Rightarrow$ លំនឹងរំកិលទៅខាងចំនួនម៉ូលតូច។

សម្ភារៈ

បើបន្ថែមកាតាលីករ , ដុំធាតុរឹង (s) និង ឧស្ម័នកម្រ
(He, Ne, Ar, Kr, Xe, Ra) $\Rightarrow$ គ្មានការរំកិលលំនឹង។

២៧. កន្សោមថេរអ៊ីយ៉ុងកម្មនៃអាស៊ីត (K_a) និងភាគរយអ៊ីយ៉ុងកម្ម α

សមីការអ៊ីយ៉ុងកម្មនៃអាស៊ីត:

$$K_a = \frac{[H_3O^+] \times [A^-]}{[HA]}$$

$$\alpha = \frac{[H_3O^+] \times 100}{C_A}$$

K_a ប្រែប្រួលទៅតាមសីតុណ្ហភាព ; $\alpha \rightarrow \%$

២៨. កន្សោមថេរអ៊ីយ៉ុងកម្មនៃធាតុ (Kb) និងភាគរយអ៊ីយ៉ុងកម្ម α

សមីការអ៊ីយ៉ុងកម្មនៃធាតុ:

$$Kb = \frac{[BH^+] \times [OH^-]}{[B]}$$

$$\alpha = \frac{[OH^-] \times 100}{C_B}$$

Kb ប្រែប្រួលទៅតាមសីតុណ្ហភាព ; $\alpha \rightarrow \%$

២៩. ទំនាក់ទំនង K_a , K_b និង K_w

$$K_a \times K_b = K_w ; \text{ at } 25^\circ C \quad K_w = 10^{-14}$$

$$K_a \times K_b = 10^{-14}$$

៣០. ទំនាក់ទំនង pK_a , K_a និង pK_b , K_b

$$pK_a = -\log K_a \Leftrightarrow K_a = 10^{-pK_a}$$

$$pK_b = -\log K_b \Leftrightarrow K_b = 10^{-pK_b}$$

$$pK_a + pK_b = 14$$

នៅសី/តុ $25^\circ C$

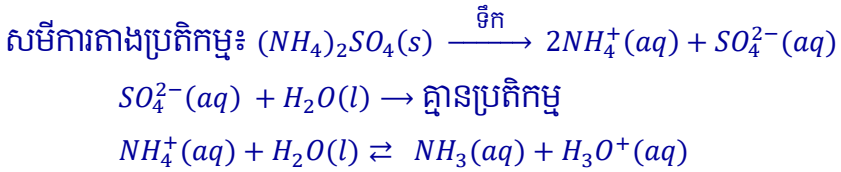
៣១. វិធីពន្យល់អំបិលរលាយក្នុងទឹក(ទៅអ៊ីដ្រូលីស) បង្កើតជាសូ.អាស៊ីត សូ.ធាតុ ឬសូ.ធឹត

វិធាន៖ គ្មានប្រតិកម្មជាមួយទឹកទាំងអស់

- គ្រប់អ៊ីយ៉ុងលោហៈ ៖ Li^+ , Na^+ , K^+ , Ba^{2+} , Ca^{2+} , Mg^{2+} ,....
- គ្រប់អ៊ីដ្រូកាបូកៈ ៖ Cl^- , Br^- , I^- , ClO_4^- , ClO_3^- , NO_3^- , SO_4^{2-}

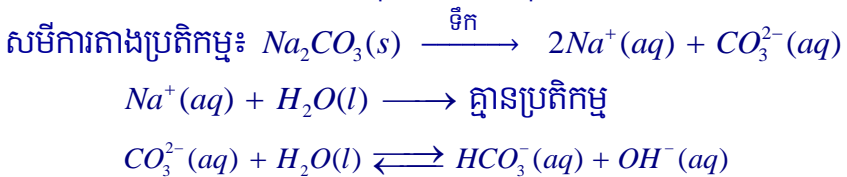
គតាទី១៖ ហេតុអ្វីបានជា $(NH_4)_2SO_4$ រលាយក្នុងទឹកឱ្យជាសូលុយស្យុងអាស៊ីត?
ចូរពន្យល់ និងសរសេរសមីការតាងប្រតិកម្ម។

ចម្លើយ៖ ព្រោះ $(NH_4)_2SO_4$ រលាយក្នុងទឹកបង្កើតជាអ៊ីយ៉ុង NH_4^+ និង SO_4^{2-} ។
អ៊ីយ៉ុង SO_4^{2-} គ្មានប្រតិកម្មជាមួយទឹក ប៉ុន្តែ NH_4^+ មានប្រតិកម្មជាមួយ
ទឹកបង្កើតបាន H_3O^+ នៅក្នុងសូលុយស្យុង។

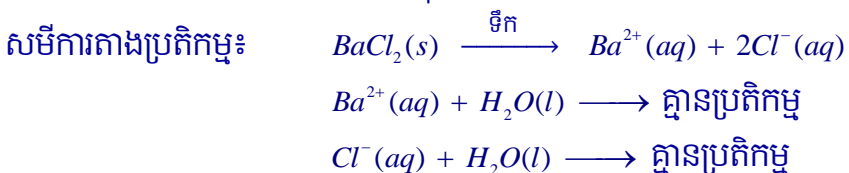
គម្រោង៖ ហេតុអ្វីបានជា Na_2CO_3 រលាយក្នុងទឹកឱ្យជាសូលុយស្យុងបាន?
ចូរពន្យល់ និងសរសេរសមីការតាងប្រតិកម្ម។

ចម្លើយ៖ ព្រោះ Na_2CO_3 រលាយក្នុងទឹកបង្កើតជាអ៊ីយ៉ុង Na^+ និង CO_3^{2-} ។
អ៊ីយ៉ុង Na^+ គ្មានប្រតិកម្មជាមួយទឹក ប៉ុន្តែ CO_3^{2-} មានប្រតិកម្មជាមួយ
ទឹកបង្កើតបាន OH^- នៅក្នុងសូលុយស្យុង។

គម្រោង៖ ហេតុអ្វីបានជា $BaCl_2$ រលាយក្នុងទឹកឱ្យជាសូលុយស្យុងណ័ត?
ចូរពន្យល់ និងសរសេរសមីការតាងប្រតិកម្ម។

ចម្លើយ៖ ព្រោះ $BaCl_2$ រលាយក្នុងទឹកបង្កើតជាអ៊ីយ៉ុង Ba^{2+} និង Cl^- ។
អ៊ីយ៉ុង Ba^{2+} និង Cl^- គ្មានប្រតិកម្មជាមួយទឹក (ជាអ៊ីយ៉ុងណ័ត)
នាំឱ្យសូ. $BaCl_2$ ជាសូលុយស្យុងណ័ត។

៣២. ច្បាប់សាឡ

$$\frac{V_1}{T_1} = \frac{V_2}{T_2}$$

- V : មាឌឧស្ម័ន (L)
- T : សីតុណ្ហភាព (K)

៣៤. ច្បាប់អាវ៉ូកាដ្រូ

$$\frac{V_1}{n_1} = \frac{V_2}{n_2}$$

- n : ចំនួនម៉ូលឧស្ម័ន (mol)

៣៦. ម៉ាស់ម៉ូលឧស្ម័ន

$$M = \frac{dRT}{P}$$

- $d \rightarrow g.L^{-1}$
- $R = 0.0821 L.atm / mol.K$
- $P \rightarrow atm ; T \rightarrow K$

៣៨. ចំណុះកម្ដៅ និងបរិមាណកម្ដៅ

$$C = m \times s ; q = ms\Delta t$$

- C : ចំណុះកម្ដៅ $J/^{\circ}C$
- s : កម្ដៅយថាប្រភេទ $J/g.^{\circ}C$
- q : បរិមាណកម្ដៅ J

៣៣. ច្បាប់កាយលុយសាក់

$$\frac{P_1}{T_1} = \frac{P_2}{T_2}$$

- P : សម្ពាធឧស្ម័ន (atm)

៣៥. ទំនាក់ទំនង P, V និង T

$$\frac{P_1V_1}{T_1} = \frac{P_2V_2}{T_2}$$

៣៧. សមីការឧស្ម័នបរិសុទ្ធ

$$PV = nRT$$

$$R = 0.0821 L.atm / mol.K$$

៣៨. ទំនាក់ទំនងសម្ពាធ-មាឌ

$$\left[P_1V_1 = P_2V_2 \right]$$

៣៩. កម្រិតកើននៃសីតុណ្ហភាពពុះ

$$\Delta t_b = K_b \times m$$

- K_b : ថេរពុះ $^{\circ}C / m$
- m : កំហាប់ណរម៉ាលីតេ m

៤០. កម្រិតតំហាយចុះនៃសីតុណ្ហភាពកំណក

$$\Delta t_f = K_f \times m$$

— K_f : ថេរកំណក °C/m

៤១. អង់តាល់ពីស្តង់ដាតៃប្រតិកម្ម

$$\Delta H_{rxn}^o = \sum n \Delta H_f^o \text{ (ផលិតផល)} - \sum m \Delta H_f^o \text{ (ប្រតិករ)}$$

៤២. សម្ពាធនិងកម្រិតរលាយ

$$\text{ច្បាប់ Henry: } \frac{S_1}{P_1} = \frac{S_2}{P_2}$$

— S_1 កម្រិតរលាយនៅសម្ពាធ P_1

— S_2 កម្រិតរលាយនៅសម្ពាធ P_2

៤៣. ភាគរយជាមាឌ

$$V / V\% = \frac{V_{st}}{V_s} \times 100$$

៤៤. សម្ពាធអ្សូស្យែន π

$$\pi = MRT$$

៤៥. កំហាប់ម៉ូឡាលីតេ (m)

$$m = \frac{n \text{ នៃធាតុរលាយ}}{Kg \text{ នៃធាតុរំលាយ}}$$

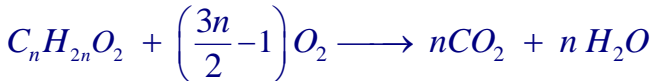
$$m \rightarrow m \text{ ឬ } \text{mol} / \text{kg}$$

៤៥. ទម្រង់ប្រតិកម្មនៃគីមីសរីរាង្គ

➤ ចំហេះសព្វនៃអាល័យ

➤ စိစစ်ရေးကော်မရှင်

I. ប្រតិកម្មគីមីនៃអេស៊ូ

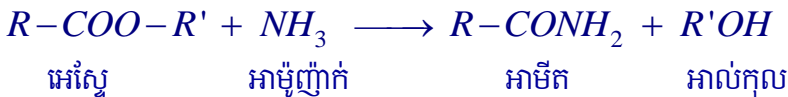
ក. ប្រតិកម្មអ៊ីដ្រូលីសនៃអេស៊ីត

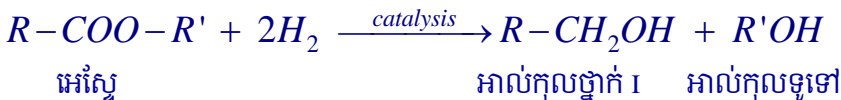
ខ. ប្រតិកម្មសាមីកម្ម

គ. ប្រតិកម្មអេស្បែងមួយអាម៉ូញាក់

ឃ. ប្រតិកម្មពេជ្ជកម្មនៃវេស្ម

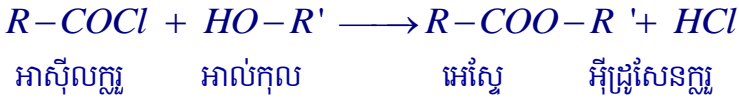

II. ខ្លឹមសារ

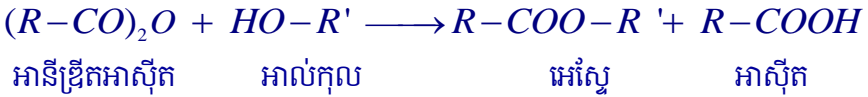
ក. ប្រតិកម្មរវាងអាស៊ីតកាបូកស៊ីលិច និងអាល់កូល (អេស្តេរកម្ម)

ខ. ប្រតិកម្មរវាងអាស៊ីលក្លរួ និងអាល់កុល

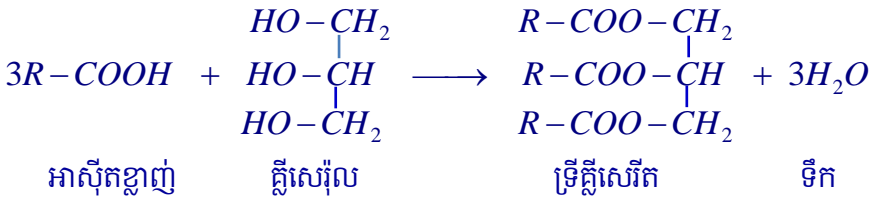

គ. ប្រតិកម្មរវាងអាស៊ីតអាស៊ីត និងអាល់កុល

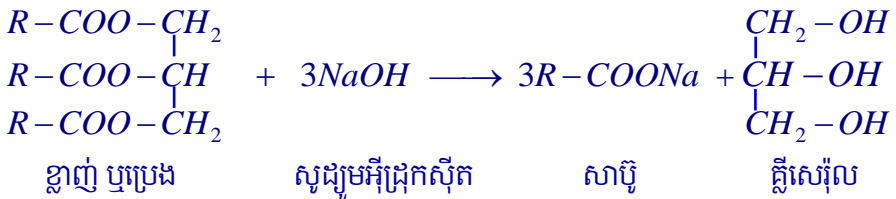

III. ទ្រឹស្តីសេរីត (ខ្លាញ់ ឬ ប្រេង)

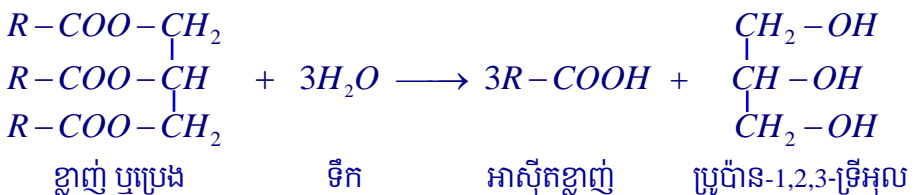
ក. ប្រតិកម្មរវាងអាស៊ីតខ្លាញ់ និងគ្លីសេរ៉ូល

ខ. ប្រតិកម្មសាបូនីកម្មនៃខ្លាញ់ ឬប្រេង

គ. ប្រតិកម្មអ៊ីដ្រូលីសនៃខ្លាញ់ ឬប្រេង

IV. ប្រតិកម្មគីមីនៃអាមីន

ក. ប្រតិកម្មជាមួយទឹក

អាមីន

ទឹក

អ៊ីយ៉ុងអាល់គីលឡាម៉ូញ៉ូម

អ៊ីយ៉ុងអ៊ីដ្រកស៊ីត

ខ. ប្រតិកម្មជាមួយអាល់គីលអាឡូសែណ

អាមីនថ្នាក់ I

អាល់គីលអាឡូសែណ

អាមីនថ្នាក់ II

អ៊ីដ្រូសែនអាឡូសែណ

គ. ប្រតិកម្មជាមួយអាស៊ីលក្លរ

អាមីនថ្នាក់ I

អាស៊ីលក្លរ

អាមីនថ្នាក់ II

អ៊ីដ្រូសែនក្លរ

ឃ. ប្រតិកម្មជាមួយអាស៊ីតរ៉ៃ

អាមីន

អាស៊ីតក្លរីឌ្រិច

អាល់គីលឡាម៉ូញ៉ូមក្លរ

ង. ប្រតិកម្មអេដ្យុកម្មនៃនីត្រីល

នីត្រីល

អាមីនថ្នាក់ទី I

V. ទង្វើអាមីត

ក. ប្រតិកម្មរោងអែស្ត និងអាម៉ូញ៉ាក់

អែស្ត

អាម៉ូញ៉ាក់

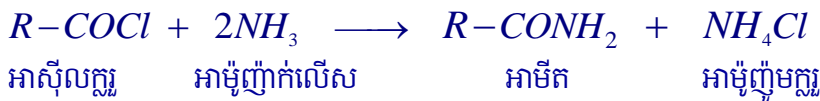
អាមីត

អាល់កុល

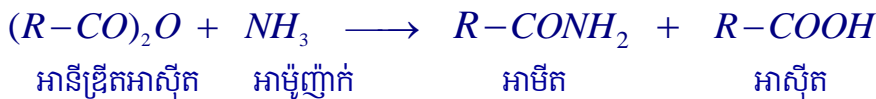
១. ប្រតិកម្មរចនាសម្ព័ន្ធរាបូកស៊ីលិច និងអាម៉ូញ៉ាក់

គ. ប្រតិកម្មរចនាសម្ព័ន្ធលក្ខ្យ និងអាម៉ូញ៉ាក់លើស

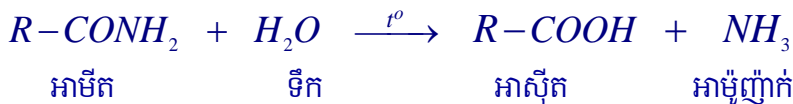

ឃ. ប្រតិកម្មរចនាសម្ព័ន្ធគ្រីស្តអាស៊ីត និងអាម៉ូញ៉ាក់

VI. ប្រតិកម្មនៃអាមីត និងផ្សេងៗ

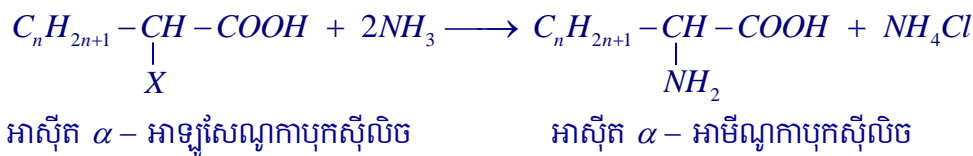
ក. ប្រតិកម្មរចនាសម្ព័ន្ធអាមីត និងទឹក

ខ. ប្រតិកម្មរចនាសម្ព័ន្ធឯកាបូនឌីអុកស៊ីត

VII. ប្រតិកម្មទង្វើរស្ថិតអាមីណេ

សម្គាល់៖ X អាចជា Cl ឬ Br ។